

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР

01024, Україна, Київ, вул. П. Орлика, 3. Тел. (+3044) 253-3419, факс 253-0115. E-mail: krc.naprn@ukr.net

НАУКОВО-ПРАВОВИЙ ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК №ч33/2019

щодо порядку формування складу Вищої кваліфікаційної комісії України

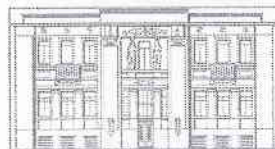
19 червня 2019 року

місто Київ

До Київського регіонального центру Національної академії правових наук України надійшли матеріали від адвоката Бойченюка І.В. з проханням провести наукове експертне дослідження з питань доктринального тлумачення чинного законодавства України та міжнародних стандартів у сфері судочинства для наукового-правового обґрунтування положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів України».

На дослідження поставлене наступні питання:

Чи може бути призначена до складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за квотою Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та Голови Державної судової адміністрації України особа, яка на даний момент обіймає посаду судді у Верховному Суді України, Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищому адміністративному суді України чи Вищому господарському суді України, та повноваження якої щодо здійснення правосуддя були припинені з початком діяльності Верховного Суду?

II. Юридичні підстави надання висновку: лист від 14 червня 2019 року, договір про надання послуг від 14 лютого 2019 року, Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» від 10 лютого 1995 року № 51/95-ВР, Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність» від 26 листопада 2015 року № 848-VIII, Положення про Київський регіональний центр Національної академії правових наук України, затверджене постановою президії НАПрН України № 106/15 від 15 червня 2018 року.

III. Нормативно-правові акти та інші документи, що використані для надання висновку: Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією 2006/23 Економічної та Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 року, Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя (Перша світова конференція з незалежності правосуддя, Монреаль, 1983 рік), Європейська хартія про закон «Про статус суддів» (10 липня 1998 року), Загальна (універсальна) хартія судді, ухвалена 17 листопада 1999 року Центральною Радою Міжнародної Асоціації Суддів, Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи CM/Rec (2010)12 щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки, ухвалені Комітетом Ради Європи 17 листопада 2010 року, Висновок № 1 (2001) Консультативної Ради Європейських суддів від 23 листопада 2001 року про стандарти незалежності судових органів та незмінюваності суддів, Висновок № 3 (2002) Консультативної ради Європейських суддів від 19 листопада 2002 року щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема питання етики, несумісної поведінки та неупередженості, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02 червня 2016 року №1402-VIII, Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 124 Конституції України від 07 травня 2002 року №8-рп/2002 (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб) справа №1-1/2002), Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним

поданням 52 народних депутатів України та за конституційним поданням Верховної Ради Автономної Республіки Крим щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 15 Кодексу адміністративного судочинства України, статті 7 Цивільного процесуального кодексу України від 22 квітня 2008 року № 8-рп/2008 (справа про мову судочинства) справа №1-18/2008), Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини четвертої статті 26, частини третьої статті 31, частини другої статті 39 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 5 квітня 2011 року № 3-рп/2011 (справа про стаж для зайняття посади судді в апеляційних, вищих спеціалізованих судах та Верховному Суді України) справа №1-10/2011), Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини четвертої статті 26, частини третьої статті 31, частини другої статті 39 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 5 квітня 2011 року № 3-рп/2011 (справа про стаж для зайняття посади судді в апеляційних, вищих спеціалізованих судах та Верховному Суді України) справа №1-10/2011), Ухвала Конституційного Суду України про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням державного зовнішньоекономічного підприємства «Славутич-Сталь» щодо тлумачення статті 124 Конституції України і Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 14 жовтня 1997 року №44-з (Справа N 016/1241-97), Постанова Пленуму Верховного Суду від 30 листопада 2017 року №2 «Про визначення дня початку роботи Верховного Суду», Доповідь Європейської комісії «За демократію через право» щодо незалежності судової системи – Частина 1: Незалежність суддів (CDL-AD(2010)004), схваленої на її 82-му пленарному засіданні (Венеція, 12-13 березня 2010 року).

IV. Результати наукового дослідження.

1. Чи може бути призначена до складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за квотою Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та Голови Державної судової адміністрації України особа, яка на даний момент обіймає посаду судді у Верховному Суді України, Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищому адміністративному суді України чи Вищому господарському суді України, та повноваження якої щодо здійснення правосуддя були припинені з початком діяльності Верховного Суду?

Відповідно до частини першої статті 94 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року до складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України обираються (призначаються) шістнадцять членів, які є громадянами України, мають повну вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права не менше п'ятнадцяти років.

Частина 2 статті 94 цього ж закону у свою чергу передбачає уповноважених суб'єктів, які призначають (обирають) членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, та закріплює, зокрема, що Уповноважений Верховної Ради України з прав людини та Голова Державної судової адміністрації України призначають кожний по два члени з числа осіб, які не є суддями.

Отже, однією із додаткових негативних вимог до осіб, які можуть бути призначені за квотою Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та Голови Державної судової адміністрації України, є їх неприналежність до числа суддів.

У свою чергу частина перша статті 52 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає, що суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України та цього Закону призначений суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі.

Таким чином, для володіння особою статусом судді їй необхідно відповідати одночасно сукупності трьох ознак, передбачених законом:

- 1) законному порядку призначення;
- 2) перебування у штаті одного з судів України;
- 3) здійснення правосуддя на професійній основі.

Відсутність будь-якої із зазначених ознак дає підстави для висновку, що суддя не може розглядатися як такий, що має статус судді.

Конституційний Суд України у пункті 3 мотивувальної частини Ухвали Конституційного Суду України від 14 жовтня 1997 року № 44-з зауважив, що правосуддя - це самостійна галузь державної діяльності, яку суди здійснюють шляхом розгляду і вирішення в судових засіданнях в особливій, встановленій законом процесуальній формі цивільних, кримінальних та інших справ.

У Рішенні від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002 Конституційний Суд України зазначив, що правосуддя здійснюється виключно судами у відповідних формах.

Більш конкретно такі форми були розкриті Конституційним Судом України у Рішенні від 22 квітня 2008 року № 8-рп/2008, де вказано, що відповідно до Конституції України Конституційний Суд України та суди загальної юрисдикції здійснюють правосуддя, яке стосується конституційного, адміністративного, господарського, кримінального та цивільного судочинства. Ці види судочинства є процесуальними формами правосуддя та охоплюють порядок звернення до суду, процедуру розгляду судом справи та ухвалення судового рішення.

Аналогічним чином у Рішенні від 5 квітня 2011 року № 3-рп/2011 Конституційний Суд України відзначив, що судова влада в Україні здійснюється Конституційним Судом України і судами загальної юрисдикції шляхом відправлення правосуддя в рамках відповідних судових процедур.

Водночас, згідно пунктів 6, 7 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016

року з дня початку роботи Верховного Суду Верховний Суд України, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищий господарський суд України, Вищий адміністративний суд України припиняють свою діяльність, а також припиняють здійснення повноважень, визначених процесуальним законом.

Відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду від 30 листопада 2017 року № 2 «Про визначення дня початку роботи Верховного Суду» днем початку роботи Верховного Суду визначено 15 грудня 2017 року.

Саме з цього дня фактично і розпочав працювати Верховний Суд та припинили здійснювати правосуддя Верховний Суд України та вищі спеціалізовані суди.

Таким чином, починаючи з 15 грудня 2017 року, суддя Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищого господарського суду України чи Вищого адміністративного суду України, незважаючи на перебування у штаті цих судів, не вправі здійснювати правосуддя, тобто така особа позбавлена однієї із трьох ознак, які у своїй сукупності дають підстави розглядати певну особу як суддю.

На думку суб'єкта надання цього висновку, саме нездійснення особою правосуддя є основною умовою для зайняття та перебування нею як суддею посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Відповідне твердження впливає із аналізу положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», які стосуються призначення до складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України членів із числа суддів.

Зокрема, частина десята статті 94 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає, що члени Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, обрані з'їздом суддів України (який обирає 8 членів із числа суддів або суддів у відставці), не можуть здійснювати правосуддя.

Отже, положення закону покликані не допустити, щоб особи, які обираються членами Вищої кваліфікаційної комісії суддів України із числа суддів мали можливість і надалі здійснювати правосуддя.

Така спрямованість законодавця цілком зрозуміла, оскільки одночасне перебування особи на посаді члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та можливість здійснення нею розгляду справ щодо фізичних або юридичних осіб ставить під загрозу незалежність такої особи як судді, а також судової влади загалом.

У **Висновку № 1 (2001) Консультативної Ради Європейських суддів від 23 листопада 2001 року щодо стандартів незалежності судових органів та незмінюваності суддів** зазначено, що незалежність судової влади є головною умовою досягнення верховенства права в державі, фундаментальною гарантією справедливого судового розгляду. Незалежність суддів є прерогативою або привілеєм, який надається не у власних інтересах суддів, а в інтересах людей, які покладають надії на правосуддя.

У міжнародних стандартах судочинства будь-які обмеження на зайняття суддями інших посад або іншою діяльністю сформульовані виключно з огляду на обставини, які можуть вплинути на незалежність суддів або перешкодити ефективному виконанню ними своєї основної функції – правосуддя.

Так, **Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя** (Перша світова конференція з незалежності правосуддя, Монреаль, 1983 рік) у статті 22 передбачає, що судді не можуть займати посаду в несудових державних органах, за винятком очевидних випадків, коли поєднання цих функцій не загрожує незалежності суддів.

У статті 7 **Загальної (універсальної) хартії судді**, ухваленої 17 листопада 1999 року Центральною Радою Міжнародної Асоціації Суддів, передбачено, що суддя не повинен займатися будь-якою іншою діяльністю, публічною чи приватною, оплачуваною чи безоплатною, якщо вона не є повністю сумісною з його обов'язками та статусом судді.

У пункті 4.2 **Європейської хартії про закон «Про статус суддів»** (10 липня 1998 року) закріплено, що судді вільно здійснюють іншу діяльність поза межами їхніх суддівських обов'язків, в тому числі діяльність, яка є втіленням їхніх прав як громадян. Ця свобода не може обмежуватися, за винятком тих випадків, коли така діяльність поза суддівськими обов'язками не є сумісною з довірою до їх неупередженості та незалежності.

У пункті 37 **Висновку № 3 (2002) Консультативної ради Європейських суддів від 19 листопада 2002 року щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема питання етики, несумісної поведінки та неупередженості** зазначено, що особливий характер суддівської діяльності та необхідність збереження поваги до посади судді та захисту суддів від усіляких видів тиску означає, що судді повинні поводитися у такий спосіб, щоб уникати конфлікту інтересів або перевищення службових повноважень. Це вимагає від суддів необхідності утримуватися від будь-якого виду професійної діяльності, що може відволікати їх від виконання суддівських обов'язків або призводити до упередженого виконання ними своїх обов'язків.

У пункті 62 **Доповіді Європейської комісії «За демократію через право» щодо незалежності судової системи – Частина 1: Незалежність суддів (CDL-AD(2010)004)**, схваленої на її 82-му пленарному засіданні (Венеція, 12-13 березня 2010 року) також передбачено, що «судді не можуть ставити себе в становище, при якому їх незалежність чи неупередженість можуть бути поставлені під сумнів».

Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією 2006/23 Економічної та Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 року, зокрема передбачають, що суддя має право бути членом офіційного органу, урядового комітету, комісії, дорадчого органу, якщо таке членство дозволяє судді залишатися неупередженим і зберігати політично нейтральну позицію, а також вправі займатися іншою діяльністю, якщо це є сумісним з високим статусом посади судді і не перешкоджає в будь-якій мірі виконанню ним своїх обов'язків.

У пункті 22 **Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи CM/Rec (2010)12 щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки** також передбачено, що принцип незалежності судової влади означає незалежність кожного судді при здійсненні ним функції прийняття судових рішень. У процесі прийняття рішення судді мають бути незалежними та неупередженими, а також мати можливість діяти без будь-яких обмежень, впливу, тиску, погроз або прямого чи непрямого втручання будь-яких органів влади, зокрема внутрішніх органів судової влади.

Таким чином, у міжнародних стандартах вимоги до судді щодо заборони займатися іншою діяльністю або займати інші посади сконструйовані з огляду на те, що такі види діяльності чи посади не повинні перешкоджати їм виконувати основну функцію – здійснення правосуддя на засадах незалежності, об'єктивності та справедливості.

Отже, саме здійснення суддею правосуддя є тією ознакою, яка відрізняє його від інших суб'єктів владних повноважень, накладає на нього додаткові обмеження в частині неприпустимості зайняття іншими видами діяльності, а також характеризує його як суддю – носія судової влади.

Відповідний висновок підтверджується і позицією Конституційного Суду України, який у Рішенні від 5 квітня 2011 року № 3-рп/2011 зазначив, що професійні судді виконують конституційну функцію – здійснення правосуддя, чим обумовлений їх спеціальний правовий статус. Такий спеціальний правовий статус характеризується наявністю певних вимог, обмежень щодо зайняття цієї посади та гарантій його діяльності.

Таким чином, у випадку якщо суддя в силу вимог закону позбавлений права здійснювати правосуддя він відповідно позбавляється і основної ознаки, яка свідчить про його професійний статус судді, а відтак на нього не можуть розповсюджуватися і встановлені законами України обмеження, які встановлені для професійного судді і спрямовані на те, щоб забезпечити йому можливість незалежно та неупереджено здійснювати правосуддя.

З огляду на викладене, враховуючи той факт, що починаючи із 15 грудня 2017 року існує законодавча заборона на здійснення правосуддя для осіб, які як судді входять до штату Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищого адміністративного суду України чи Вищого господарського суду України, то відповідно такі особи не наділені основною ознакою професійного судді – можливістю здійснювати правосуддя, а відтак вони можуть бути призначені до складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за квотою Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини чи Голови Державної судової адміністрації України.

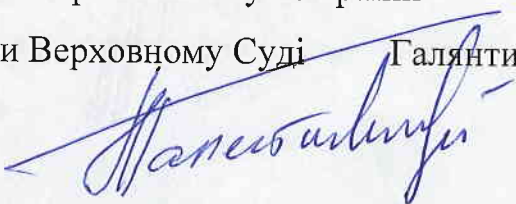
Заступник директора з наукової роботи

Науково-дослідного інституту приватного права

і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

доктор юридичних наук, професор,

член-кореспондент Національної академії правових наук України

член Науково-консультативної ради при Верховному Суді Галянтич М. К.

Професор кафедри цивільного права

навчально-наукового юридичного інституту

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

доктор юридичних наук, професор

член Науково-консультативної ради при Верховному Суді Коструба А. В.

З огляду на те, що вказані документи є оригіналами, то їх не можна вважати за копії. Крім того, вказані документи є оригіналами, то їх не можна вважати за копії. Крім того, вказані документи є оригіналами, то їх не можна вважати за копії.

З огляду на те, що вказані документи є оригіналами, то їх не можна вважати за копії. Крім того, вказані документи є оригіналами, то їх не можна вважати за копії.

[Handwritten signature]

Київський регіональний центр
Національної академії
правових наук України
Ідентифікаційний код 20063497
вул. П. Орлика, 3

ПІДПИСУ
ПІДТВЕРДЖУЮ
НАЧ, ВІДДІЛУ НАПРН УКРАЇНИ *

[Large handwritten signature]